

Fenyvesi Ottó

Posztmodern folklór

A falu térszerkezete

A régi Mohol-Gunaras
a lexikonokban nem szerepel.
Pár sor ház volt; két párhuzamos
és néhány merőleges keresztutca.
Egymással derékszögben,
semmi bonyolultság.
Csak egy közép-bácskai falu.
Gunaras, a régi moholi, ahol sok volt a lúd.
Takaros házak, istállók, ólak, górék.
vetemény a kertben, szalmakazlak.
Eltévedni lehetetlen.
Szélmalom, templom, téglagyár.
A terület egy része közlegelő.
A falu szélén volt a Kopolya,
egy ingovány a topolyai úton.

Mohol-Gunaras

Jegyezz meg jól minden gunarasi dolgot!
Évtizedekig Moholhoz tartozott,
mindenki úgy hívta: Mohol-Gunaras,
majdnem mindenki, a mesélő öregek,
a tudós papok és tanítók mind.
Nekik köszönhetően sok minden fennmaradt,
a lényeg: dolgos emberek laktak arra.
Mohol-Gunaras már a múlté.
Csak a krónikák emlegetik,
már Topolyához tartozik.
Tőlük kapta a villanyt és kövesutat.

FENYVESI OTTÓ (1954) költő, író, szerkesztő, képzőművész. A Balaton északi partján, Lovason él. Legutóbbi kötetei: *Hatvanhat - válogatott versek* (Művészetek Háza, 2021) és *Paloznak overdrive* (Scolar, 2021).

Mohol felé csak egy poros, sáros út vezet,
egy vég nélküli, hosszú nyíl a semmibe.
Egy dűlőút, a düledező, elhagyott
tanyák között, Mohol irányába,
ahol Moholy-Nagy László,
a világhírű képzőművész nevelkedett,
aki meg sem állt Berlinig, Chicagóig.
Mohol-Gunaras már nincs.
A történetek folytatás nélkül megszakadtak,
talán még mindig a mese végére várnak.
Voltak dolgok, melyekről nem volt szabad beszélni:
az öreg Hermeczet, másokkal együtt,
a partizánok 1944 őszén kivégezték,
mert magyarkodott.

A hely szelleme

A szobában, az asztal felett,
ott gyülekeztek a szellemek.
Lógtak a petróleumlámpák,
kanóc vagy rongy égett bennük.
Voltak, akik mécsessel világítottak.
Szorgalmas, kérges kezű emberek
körbeülték az asztalt. Áldást kértek.
A tiszta szobában aludt a család.
Apó meg hátul, a fáskamrában,
belefásult már a nincstelenségbe.
A kamrában zsír volt,
a padláson pedig az ősök szelleme.
Onnan kukucskáltak tétován,
nagyokat kacagva az új világ meséin.
A kiskapu mindig nyitva volt.
A hely szelleméből hátra is jutott:
a disznóól réseibe.

Bogaras

A Kopolyával szemben volt egy
dűlőút, rajta egy sor ház.
Falusi csendélet: két kutya,
több macska, tehenek, borjak,
sokféle bogár és egy
hétfejű repülő disznó.

A pocsolya története

Nekem a pocsolya is a táj szerves része,
és a Kopolya melletti sáros út is, meg
a vetésre váró barázdán billegő madarak.

A tanya

A szülőföld. A „kapirgálós” tanya
tele volt kapirgáló tyúkokkal,
kacsákkal, libákkal, malacokkal.
Szárnyaló galambokkal.
Fákkal szegélyezett út vezetett a tanyára.
A gazda csak nagyjából tudta,
hány disznó húzik az ólban,
tyúkot pedig nem ültettek kosárba,
mert előhozta ő magától az utódait
valamelyik szalmalukból vagy a szárkúp alól.
A tyúkokat reggel meg kellett tojózni,
hogy hány tojásra számíthattunk.
Lesz-e miből levestésztát gyúrni?
A tojások föllelése nagy gondot okozott.
Nem vesztek kárba, legföljebb
előjöttek maguktól csirkeként.
Minden tojás bio volt,
minden csirke és tyúk is az,
inkább a szabadságuk hívta föl rájuk
a figyelmemet, mintsem a bioságuk.
A tanya az elmaradottság jelképe volt,
ahova a kultúra nehezen szivárgott be.

A szóbeszéd

Azt mesélték: a háború után,
amikor Titoék népszavazást írtak ki,
Jugoszlávia sorsáról, maradjon a királyság
vagy inkább kommunista köztársaság legyen,
a helyiek 100%-ban a királyságra szavaztak.
A községi előljárók meghamisították az eredményt,
nehogy megorroljon a gunarasiakra az új hatalom.
Komisszárokat küldtek a faluba:
hithű elvtársakat.

A szóbeszéd szerint a környéken élő kolonisták
negyvennyolcban lőfegyvert kaptak,
mindenkinek ott lapult a szekrényében.
Azt beszéltek.

A Zemzadruga

A föld kellett nekik.
Mindenki ment a Zadrugába.
Társulni kellett, a földet be kellett adni.
A közösbe. Szót kellett fogadni,
az ember könnyen pórul járhatott.
A Zemzadruga tele volt pártitkárral,
brigadérossal. Voltak traktoristák, bakterok.
A parasztok csak szántottak, vetettek,
nem esett nehezükre a munka,
szerették a földet művelni.
Novemberben már el volt vetve a búza.
Dicsértessék!
Nem mondta senki:
egyik napról a másikra
megváltozott minden.
Elvtársak jöttek a városból.
Dicsértessék!
A papot szívroham vitte el.
Gyönge volt a szíve és a falu hite.
Erre mindenki római katolikus,
csak Moravica és Feketics református.
Dicsértessék!

A kisvasút

A kisvasútról nem sokat tudok.
A sín pár Gunarasból, a Zemzadrugától
nyílegyenesen vezetett, a Szőke-soron keresztül
Kishegyes felé, az ottani igazi vasútállomásra.
A kisvasúton általában cukorrépát szállítottak.
Kishegyesről vitték tovább a verbászi cukorgyárba.
Gyerekkoromban a falu határában répahegyek álltak,
melyeknek tetejéről tán' még a topolyai
katolikus templom tornyát is látni lehetett?

Amikor megépült a kövesút Topolyára,
felszedték a síneket.
Teherautók jöttek a termésért.
Volt egyszer egy kisvasút,
már csak híre maradt.

Árnyékban a szagos témák

Hátul volt az árnyékszék.
Egy fabódé.
Pottyantós.
Alatta egy mély gödör.
Néha ki kellett takarítani.
Oda járt a bakter és a felesége.

Az iskola

Nyolc tanterem, tanári,
az udvaron lehetett tornázni.
A gyerekek iskolába mentek.
Tele volt a szekérderék.
Mindenkinek volt csúfneve.
Nyolc osztály, alsó és felső tagozat.
Az emberben erős a tudásszomj
és általában jó a magaviselet.

A legyek mind

Amikor végre kigyulladt a villany,
micsoda öröm volt a faluban.
Abban az évben sok volt a légy.
A szomszéd falvakból és még
Kavillóból is mind odajött.
Abban az évben sok volt a légy.
Dongó, szarevő, döglégy, lódarázs,
és mind ott röpködött a fejünk felett.
Ott gyülekeztek mind a lámpák körül.
Ne legyen se jobb, se rosszabb esztendő.
Ne legyen, ne legyen.

Mozi, tánc és kugli

Esténként pergett a film,
amerikai limonádék, westernek,
olasz neorealisták, francia vígjátékok,
jugoszláv partizánfilmek,
magyar operettek.
Esténként filmet vetítettek,
tíz sor székek. Frissen olajozott padló.
A hétvégén meg bál volt a kultúrban:
mulatság, tánc és táncika.
A gardedámoktól kellett engedélyt kérni,
ha valaki lánnyal akart táncolni.
A faluban volt egy szélmalom.
Benne működött a Bagó Bár.
A teraszon zenekar játszott:
basszus, dob, ritmusgítár.
Mikrofon, erősítő és hangfalak.
A buszmegállónál, a sarki kocsmá-
udvarán kuglipálya is volt.
Ott gurította a golyókat néhány agglegény,
akiknek nem jutott hitves a faluból.
A lányokból nem az ördögöt akarták kiűzni,
hanem a szüzességet.

Kavillóra mentünk

András napján nagy hó esett.
Kavillóra mentünk tévét nézni,
szánkóra ült az egész család.
Apám befogta a lovakat.
Siklottunk, alattunk hó csikorgott.
Keresztapámat Andrásnak hívták,
ő volt a falu esze, tévét vett
a hóval borított faluházba.
Ott szorongott mindenki, aki időben érkezett.
Kavillón vártuk az Angyalt,
akit Roger Moore-nak hívtak.
Rolls Royce-ban ült és egy titokzatos
gyilkos után nyomozott.
Csak másnap délelőtt
mentünk haza, Gunarasba.

Olimpia

A falu focicsapata.
Gyakran megesett, nem volt elég focista,
kevesebb játékosal léptek pályára.
Nem értek rá a legények.
A szombat esti bálban úgy berúgtak,
egész délelőtt csak hánytak.
A vajdasági magyar csapatok
(Topolya, Kanizsa, Zenta, Ada, Csantavér,
Kishegyes, Becse, Pecelló, Moravica)
nem vihették semmire,
maximum a vajdasági ligáig.
A szabadkai Spartacus is csak
a második vonalban vergődött.
A gunarasi Olimpia meg pláne,
a legalacsonyabb osztályban,
a topolyai községi ligában szerepeltek.
10-12 csapat vetélkedett,
de Gunaras mindig utolsó volt.
Soha nem tudtak elmozdulni a sereghajtó helyről.
Negyven évig tők utolsóak voltak.
Még jó, hogy sehova nem lehetett kiesni.
Ünnep volt, ha évente egy-két meccset megnyertek,
a többit meg nyugodt lelkiismerettel elvesztették.
A környező szerb, telepés falvak csapatait
nem is nagyon akarták legyőzni.
Jobb a békeség: kaja, pia, olimpia.

A kemence története

Az ügyesebb mesterek kemencét csináltak.
A lényeg, hogy samott téglá is kerüljön bele,
mert az tovább tartja a hőt.
Kívül-belül be kellett tapasztani.
Nagyon fontos még a kémény,
és jó legyen a huzat. Nehogy füstöljön!
A kemencébe kukoricaszárral kellett tüzelni.
Ott sülték a cipók, kalácsok és a disznótor
legfinomabb étkei: pecsenye, hurka, kolbász.
A kemence és a fal között volt a kuckó.
Egy vagy másfél méter széles rés.

A kuckóban feküdni lehetett,
a subán, a birkabőrökön az igazak álmát aludni.
A kemence párkányára a nagymama
ceruzával írta fel a rég nem látott unokák nevét.

Pista, a traktorista

Azután született, hogy a férfiak hazajöttek a frontról.
A Bagó bárban beszélgettünk.
Nehezen tudta elmondani az életét.
Ide-oda ugrált az időben, mint egy
modern regényben a narratíva.
Botladozott a különböző motívumokban.
Sorolta az eseményeket.
A gépekről beszélt, a traktorokról,
asszonyról, gyerekekről.
Rokona a fél falu.
Itt mindenki ismert mindenkit.

A haldokló asszony

Egyfolytában haldoklott.
Igazából senki sem tudta mi a baja.
A szomszéd faluban volt egy doktor,
miután meghallgatta a panaszait,
és megvizsgálta a műszerekkel,
csak hümmögött és a fejét csóválta.
A férje az ukrán fronton vesztette életét.
Két fia volt, az idősebb egy vízfejű,
nagy kövér ember, semmire se vitte,
az asszonyoknak se kellett.
A másik világgá ment: meg sem állt Buffalóig.
Autószerelő lett, benzinkutas.
Elfelejtette anyja nyelvét,
és nem akart tudni róla.
Az asszony lassan már hatvan éve haldoklik,
senki sem tudja, miért.

Gellért, a nagyapám

Mindig volt tehenük.
Mindegyikre emlékezett, tudta a nevüket.
Negyven évre visszamenőleg.
Néha mesélt róluk mint elhalt rokonokról.
Sári ilyen volt, Rózsi meg olyan. Egyik szőke, a másik barna.
A teheneket fejni kellett minden este,
mi, gyerekek sorban álltunk a kisböggrékkel.

És akkor még a lovakról nem is beszéltünk.
Lovak, lovak, csikók. Paripák, kancák, csődörök.
Gellért nagyapám lovai: Lepke, Liszka, Győztes.
Négy évtized alatt egy egész ménes összegyűlt.
Gyerekkoromban lovak szaladgáltak azon
a gunarasi udvaron, szemükben emberi értelemmel.
Álmomban szárnyuk nőtt, sörényükbe kapaszkodva
suhantunk hetedhét országon keresztül, az Óperencia felé.
Körülöttünk seprűnyélen repült a sok
vasorrú bába, boszorkány.

Lovak, lovak, csikók. Paripák, kancák, csődörök.
Gellért nagyapám lovai: Lepke, Liszka, Győztes.
Nyerítettek, dobogtak az istállóban.
És szenvedtek és haldokoltak.
Nehéz volt az élet, (per pillanat)
nem akarom részletezni.
Volt egy pár cipője és bocskora.
Vigyázni kellett rájuk nagyon.
Elképzelem, hogyan vágta bütykös lábujjairól
a körmét a nagyapám. De láttam nagyanyám
és a Balassa-lányok félretaposott cipőit is.

Tele volt a nélkülözés kelléktára.
Az emberek ráncában ott volt az életrajz,
a történelem szakaszának nyomai.
Gellért nagyapámnak mindig fájt a feje.
Zúgott a füle. Sajgott naphosszat.
Volt valami a levegőben, atom, ózon?
Ki tudja? Régen volt,
de valami mindenképpen volt.
Mindent felülírt az az átkozott fülzúgás.

Aztán egy szombat délelőtt,
 a magába néző tekintetek gondterheltségével
 gondolt egyet Gellért nagyapám,
 akkor már Topolyán, a Crvena Zvezda utcában,
 míg nagyanyám a piacon járt,
 feldobott egy jó erős kötelet a fészker gerendájára,
 az égre tekintett, majd keresztet vetett,
 és fellépett a szekér első lőcse melletti lábtartóra,
 onnan rugaszkodott el.
 Lógott, rugdalózkodott, amíg meg nem fulladt.

A szomszédban, a moravicai úton,
 lakott egy rendőr, a kövér Milán.
 Ő konstataulta a halál beálltát,
 rekonstruálta a halál körülményeit,
 rámutatott a lábtartóra és odaszólt nekem,
 gyere fiú, segíts leszedni az öregapádat.
 A teste még meleg volt, de a lelke már messze járt,
 ahogy megemeltük, nyikkant egyet.
 Talán akkor távozott a fejből
 az a mindent megrontó zúgás,
 és beköltözhetett a kertben álló
 kedvenc barackfájába.

